

Petra Bolhuis &
Theo Meereboer

Maieutiek
2018

Totalitarisme-8

Vragen naar totalitarisme (320)

Is de totalitaire regering een speciaal geval van het bekende politieke arsenaal die aan de macht komt door het falen van de traditionele politieke krachten?

Of

Is er zoiets als de *natuur* van een totalitaire regering? Dan moeten de volstrekt nieuwe organisatie- en actievormen van het totalitarisme steunen op een menselijke ervaring die, om welke reden ook, nooit eerder gediend heeft als fundament van een politiek lichaam.

Legaliteit = rechtvaardigheid

Het fundamentele verschil tussen het totalitaire en elk ander wetsconcept is dat ze geen bestaande wetten vervangt door eigen wetten. Ze maakt de vervulling van de wet los van elke menselijke handeling of wil. De mens zal veranderen in de belichaming van de wet.

“Deze vereenzelviging van mens en wet lijkt een einde te maken aan de kloof tussen legaliteit en rechtvaardigheid, die de rechtsfilosofie van oudsher heeft gekweld”(322) Maar tegen welke prijs?

Wetmatigheden

“In zijn begrafenisrede voor Marx zei Engels: 'Net zoals Darwin de ontwikkelingswetten van het organische leven ontdekte, zo ontdekte Marx de ontwikkelingswet van de menselijke geschiedenis.'”(324)

De wet is nu niet de positieve wet waardoor menselijke activiteit stabiel wordt, het wordt de beweging zelf. (325)

Terreur= wet

Als wettelijkheid de essentie is van een niet-tirannieke regering en wetteloosheid de essentie van de tirannie, dan is terreur de essentie van de totalitaire overheersing. Terreur verwerkelijk de wet van de beweging; haar voornaamste doel is ervoor te zorgen dat de kracht van de natuur of van de geschiedenis vrijelijk door de mensheid heen kan razen, ongehinderd door welke spontane menselijke handeling ook.(327)

Vrijheid heeft wet nodig

Nataliteit kan zich alleen invoegen in een wereld die een zekere mate van stabiliteit heeft. “de ruimte tussen mensen die door de wet omheind wordt, is de levende ruimte van de vrijheid.”(328)

Dat maakt echter niet dat de nataliteit stopt, want die is er altijd als er mensen zijn. De totalitaire beweging zal steeds proberen van ‘mensen’ de eenheid ‘mens’ te maken.

Handelingsprincipes

Montesquieu noemt handelingsprincipes als criteria voor het beoordelen van gedrag van individuen in een regeervorm. Eer, deugd of vrees kan zo'n principe zijn.(331). Maar totalitarisme wil het handelen uitschakelen en dus heeft ze geen principe om dat te leiden. Wat overblijft is dat iedereen óf slachtoffer óf dader wordt in de omvattende beweging van de natuur en/of de geschiedenis.

Ideologie i.p.v. handelingsprincipe.

Totalitarisme_Maleutiek 2018_8

Ideologie wat is het?

Niet : *'Ideologie' is niet dat het idee het onderwerp van een wetenschap kan worden, juist zoals de dieren het onderwerp zijn van de zoölogie.*

Wel: Ideologie is de logica van een idee. Haar onderwerp is de geschiedenis, waarop de 'idee' wordt toegepast; het resultaat van deze toepassing is niet een corpus van beweringen over iets dat is, maar de ontvouwing van een voortdurend veranderend proces.

Totalitarisme_Maleutiek 2018_8

Ideologie en totalitarisme

Ideologie komt tot bloei in het totalitarisme. Dan blijkt dat iedere ideologie kan leiden tot:

1. Het aanvaarden van één totale verklaring voor alles wat is, was en gaat komen,
2. Dat geen enkele ervaring de ideologie kan aantasten,
3. Axioma leidt door specifieke logica (dialektisch of logisch) tot een consistentie die elke realiteit ontbeert en alles met alles laat samenhangen. Een moorddadige rechtlijnigheid. (340)

Totalitarisme_Maleutiek 2018_8

Feit en fictie

“De ideale onderdaan van een totalitaire heerschappij is niet de overtuigde nazi noch de overtuigde communist, maar de mens voor wie het onderscheid tussen feit en fictie (dat wil zeggen de werkelijkheid van de ervaring) en het onderscheid tussen waar en onwaar (dat wil zeggen de normen van het denken) niet langer bestaan.”(342)

Totalitarisme_Maleutiek 2018_8

Afzondering

Afzondering tussen mensen is pre-totalitair. Mensen die niet samen kunnen handelen vormen een voedingsbodem voor terreur.(342)

Afzondering wordt erg als mensen (samen of alleen) niet meer iets kunnen toevoegen aan de gemeenschappelijke wereld.(343) dan gaat iemand over van homo faber naar animal laborans.

Totalitarisme_Maleutiek 2018_8

Verlatenheid

Verlatenheid is juist niet alleen zijn, maar wordt het meest gevoeld met anderen. (Epictetus blz. 345/346)
“Wat mensen in de niet-totalitaire wereld klaarstoomt voor de totale overheersing, is het feit dat de verlatenheid, die ooit een grenservaring was, meestal ondergaan in bepaalde marginale sociale omstandigheden zoals de oude dag, voor de steeds groeiende massa's in onze eeuw een alledaagse ervaring geworden is. Het meedogenloze proces waarin het totalitarisme de massa's jaagt en organiseert, lijkt op een suïcidale ontsnapping uit deze werkelijkheid.”(348)

Totalitarisme_Maleutiek 2018_8

Totalitarisme is er vanaf nu

Totalitarisme is een nieuwe vorm die haar ontstaan dankt aan specifieke omstandigheden die horen bij de menselijke conditie, zoals de verlatenheid, die was er al, maar is nu de massa gaan beheersen. In die veelheid ontstaat een andere dynamiek. We blijven met dit nieuwe fenomeen opgezadeld als dreiging, want regeervormen die eenmaal zijn ontstaan blijven onder ons.

Totalitarisme_Maieutiek 2018_8

Nataliteit

“Ons rest echter ook de waarheid dat elk einde in de geschiedenis noodzakelijk een nieuw begin bevat; dit begin is de belofte, de enige 'boodschap' die door het einde nooit kan worden geproduceerd. Het beginnen, nog voor het een historische gebeurtenis wordt, is het hoogste vermogen van de mens; politiek gesproken is het identiek met de vrijheid van de mens.” (350)

Totalitarisme_Maieutiek 2018_8